

СТРІХА

Максим Віталійович — доктор фізико-математичних наук, професор, заступник Міністра освіти і науки України

ЮВІЛЕЙ НАН УКРАЇНИ МАЄ БУТИ СПРЯМОВАНИЙ У МАЙБУТНЄ

Вельмишановний Борисе Євгеновичу!
Вельмишановні колеги!

Я дуже хотів би розпочати свій виступ з яких-небудь радісних новин. Проте, на жаль, життя вносить свої корективи. Вчора, дорогою до України, від серцевого нападу помер учасник нашої сезонної антарктичної експедиції на станції «Академік Вернадський», співробітник Інституту геологічних наук НАН України Віталій Петрович Вернігоров. Учений, попри свій поважний, майже 70-літній вік, успішно виконав програму геолого-геофізичних досліджень в Антарктиді і повертався додому. Він був учасником легендарної першої української антарктичної експедиції, потім неодноразово зимував у Антарктиді та брав участь у сезонних дослідженнях. Ми вже вшанували пам'ять славетних і заслужених членів Академії, які пішли з життя протягом минулого року, але прошу вас згадати хвилиною мовчання і Віталія Вернігорова, а разом з ним і всіх менш знаних, але не менш заслужених наших колег, на плечах яких, власне, і тримається величезна споруда української науки.

Я дуже вдячний голові Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій Анатолію Григоровичу Білоусу, який у своєму виступі дуже чітко визначив теми, на які нам сьогодні справді потрібно звернути увагу. Проте, мушу визнати, я трохи оптимістичніше, ніж він, дивлюся на загальну картину подальшого розвитку української науки. Стараннями Наукового комітету (принагідно хочу висловити глибоку особисту подяку всім присутнім у цьому залі членам комітету), я гадаю, нам вдасться зробити так, щоб уже наступного року в Україні запрацював Національний фонд досліджень. Це дасть нашим ученим набагато більше шансів на отримання грантового фінансування. Я сподіваюся також, що, попри фінансову скруту в країні, гроші для наповнення цього фонду все ж знайдуться. У 2016 р. загальний науковий бюджет України становив приблизно 140 млн євро. У поточному році

він збільшився майже до 200 млн євро. І хоча цього, зрозуміло, дуже мало, таке зростання свідчить про позитивну тенденцію, про готовність Уряду відшукувати додаткові кошти на науку. Єдине питання — як правильно і ефективно використати ці гроші.

Пріоритетом Міністерства освіти і науки України на поточний рік, крім створення Національного фонду досліджень, є також запровадження базового фінансування наукової діяльності закладів вищої освіти за результатами їх державної атестації за напрямками досліджень. Я впевнений, що всі присутні тут представники наших вишів добре розуміють важливість цього питання.

Хочу особливо підкреслити, що Міністерство освіти і науки завжди було союзником і адвокатом Академії в органах влади. Ми дуже тісно і плідно співпрацюємо з представниками НАН України, і прикладів успішності цієї співпраці багато. Так, ми, відповідно до вимог Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», спільно розробляємо нову методику державної атестації наукових установ, за результатами якої тепер стоятиме рівень базового фінансування. Інший приклад — це відродження морських досліджень та українського наукового флоту після захоплення агресором наших наукових установ на Кримському півострові. Зробити це можливо лише спільними зусиллями академічної та університетської спільноти. Успіхом, без сумнівів, можна вважати і створення Київського академічного університету, і всіляке сприяння з боку МОН України та НАН України роботі Малої академії наук, про діяльність якої з підготовки та виховання наукової молоді докладно розповів Станіслав Олексійович Довгий.

Окремо хочу наголосити на тому, що торік Міністерству освіти і науки України вдалося коштом державного бюджету забезпечити підключення понад 100 провідних українських вишів та наукових установ МОН України до міжнародних наукових баз даних Scopus і Web of Science. Цей проект мав величезний успіх. Доступ до баз через Державну науково-технічну бібліотеку було відкрито в жовтні 2017 р. Тоді

через це підключення пройшло близько 20 тис. пошукових запитів. У листопаді кількість запитів зросла більш ніж удвічі, а в грудні сягнула позначки 100 тис. і надалі лише зростає. Найпопулярніші в науковому світі наукометричні бази Scopus і Web of Science стали не просто засобом визначення рейтингу науковця чи наукової установи, вони перетворилися на своєрідний компас у науковому морі, оскільки дають можливість визначити місце вашої галузі, вашого напрямку у світовій науці, тенденції їх подальшого розвитку, знайти потенційних партнерів. Ці інформаційні платформи мають ще багато додаткових корисних аналітичних сервісів для оброблення наукової інформації. Незабаром, я сподіваюся, нам вдасться вирішити питання про надання національного доступу до цих баз не лише для наших університетів, а й для установ НАН України, галузевих академій наук, університетів та інститутів МОЗ, забезпечивши тим самим всіх науковців України цим потужним сучасним інструментом одержання інформації.

Нарешті, кілька слів скажу про питання питань — про інновації. У цьому напрямі також є приклади успіху. Однак слід зазначити, що майже всі ці приклади успішного співробітництва в галузі інновацій учених Національної академії наук пов'язані з державним сектором економіки — переважно з такими підприємствами, як НАЕК «Енергоатом», Укроборонпром, КБ «Південне». Проте сьогодні це вже далеко не вся економіка. На жаль, наші досягнення (говорю тут так само про університетську науку) поза цим сектором значно скромніші. Фактично в цьому плані можна говорити лише про поодинокі історії успіху. Якщо ми не зуміємо переломити цю ситуацію, наука в Україні так і залишиться витратною сферою, і вченим ще довго доведеться складно пояснювати владі, навіщо на цю науку витрачати державні гроші. Відтак, це одна з причин, чому зараз так часто лунає слово «реформування».

Мабуть, ви звернули увагу на останнє речення у привітанні Президента України учасникам Загальних зборів Національної академії наук України. Отже, Президент очікує від нас ре-

формування наукової сфери. Прем'єр-міністр України під час першого засідання Національної ради з питань розвитку науки і технологій кілька разів підкреслив, що він очікує на реальні пропозиції щодо шляхів реформування сфери науки та інновацій. «Покажіть мені якісно нову модель управління та фінансування науки, і я стану ефективним інструментом у ваших руках», — це його слова. У заключному слові під час проведення парламентських слухань щодо стану інноваційної системи в Україні заступник Голови Верховної Ради України, яка, до речі, є представником опозиційної до уряду політичної сили, сказала те ж саме. Очевидно, не помічати цього не можна. Я можу лише підтвердити слова Анатолія Григоровича Білоуса: якщо плани реформування наукової сфери не будуть розроблятися академічною спільнотою в цьому залі, є дуже великий ризик, що вони будуть розроблені в інших кабінетах. Одного разу їх просто спустять нам «зверху», і вони,

скоріше за все, не будуть оптимальними з погляду інтересів науки. Це потрібно усвідомлювати і зважати на цю ситуацію в усіх своїх подальших діях.

Міністерство освіти і науки, діючи в рамках чинного законодавства, готове обговорювати всі важливі кроки в цьому напрямі і з науковою спільнотою, і з Науковим комітетом як легітимним представником цієї спільноти, і з НАН України, і з галузевими академіями. Лише так ми зможемо вийти на злагоджену конструктивну роботу. Причому дуже важливо, щоб розроблені плани реформування системи організації науки було озвучено до 27 листопада. Потрібно, щоб ювілей Академії не перетворився лише на спогади про великі справи, гідні, безумовно, всієї поваги і пошани, а й став дороговказом, показавши всім нам шлях у майбутнє. А я переконаний, що саме наука — це майбутнє України.

Дякую за увагу!